

POLITIKEN OCH KONSTEN

Dokumentation

Onsdagen 20 april arrangerade Barnteaterakademin ett offentligt seminarium om kulturpolitik, armlängder och konstens frihet på Angereds Teater, Blå Stället. För att ytterligare tillgängliggöra seminariet har vi sammanställt en dokumentation av kvällen.

På dessa sidor återfinns material från seminariets tre föreläsningar samt en dokumentation av det avslutande samtalet.

Programmet såg ut så här:

Tre kortare föreläsningar:

Vad är kulturpolitik, med Sofia Sol Lindström Om vad kulturpolitik är och har varit i Sverige samt en utblick över andra länders praxis.

Armlängds avstånd - vad är det?, med Susanna Dahlberg Om relationen mellan politiken och konsten/kulturen, i teori och praktik.

Varför stöder staten konsten?, med Mikael Löfgren 6 svar på en underlig fråga och 2 politiska fadäser.

Paus med soppa - och samtal i mindre grupper

Avslutande panelsamtal - med publikfrågor och diskussion.

Kort om de medverkande:

Sofia Sol Lindström – Universitetslektor Akademin för bibliotek, information, pedagogik och IT, Högskolan i Borås. Bl a delaktig i *Deltagardrivna processer i offentlig verksamhet* (forskningsprojekt om kulturförvaltningens i Göteborg tillämpning av delaktighet).

Susanna Dahlberg - VD Regionteater Väst. Författare till *WHAT IS THE LENGTH OF AN ARM? How "arm's length distance" is used in art and cultural politics in Sweden today*, masteruppsats vid Handelshögskolan i Göteborg, 2019.

Mikael Löfgren – Kritiker, kulturjournalist och författare, delvis verksam som lärare m m vid Nätverkstan/Kulturverkstan i Göteborg. Kom nyligen ut med boken: *"Kulturstrider & statskonst. Historiska perspektiv och kulturpolitiska utmaningar"* (Daidalos).

Moderator: Monika Wade - Kulturproducent. Publikutvecklare på Folkteatern Göteborg. Marknadsförare på event- och kulturproduktionsbolaget Possibilitas.

VAD ÄR KULTURPOLITIK

Redigerat presentationsmanus till Sofia Lindström Sols föreläsning 20 april 2022

I mitt arbete har jag forskat om:

Hur kommunal kulturpolitik görs – fokus på det kulturpolitiska målet ökad delaktighet.

Hur man kan förstå konstens potential i att adressera marginaliseringsfrågor i Europa; minoriteter, barn och unga i utsatta områden, äldre, och flyktingar.

Mitt forskningsintresse ligger i frågan: "vad vill politiken med konsten och kulturen?" Svaret på den frågan är ganska komplext, och ibland motsägelsefullt. Det råder naturligtvis delade meningar om i vilken utsträckning politiken får vilja något med konsten och kulturen.

Frågan *vad är kulturpolitik* kan verka lite banal – alla här vet väl vad det är. Jag kommer ge lite olika perspektiv, en historisk kontext och lite internationella perspektiv.

Inledning

"Cultural policy emerges when agents of the political system intervene with the production, distribution and consumption of cultural products, services and experiences (Vestheim 2009).

Kulturpolitik är en relation mellan det politiska systemet och konst- och kulturvärlden i bred bemärkelse. Den här relationen kan vara normativ, ekonomisk, organisatorisk, ideologisk.

Kulturpolitik i sin kärna handlar om det ekonomiska stöd politiska system ger till kulturen .

Hur ser det ut internationellt?

Hillman Chartrand & McCaughey (1989) ger dessa distinktioner av hur relationen mellan stat och kultur kan se ut:

- Staten som facilitator
- Beskyddare (patron)
- Arkitekt
- Ingenjör

I **facilitatormodellen** är det politiska målet att stödja konsten att skapa en mångfald av konstnärliga uttryck. Detta uppnås huvudsakligen genom privat finansiering, vilket underlättas av att privata donationer är avdragsgilla. Därför är de konstnärliga standarderna i denna modell av slumpmässig karaktär, eftersom de är beroende av smak och den ekonomiska situationen hos de privata givarna. Exempel på land med denna modell: USA

Detta är också fallet i **Patron-modellen**, (beskyddarmodellen) vilket kompletteras med finansiering genom bidrag som administreras av armlängds konstråd. Detta sätter fokus på professionella kvaliteter i modellens konstnärliga normer. Policyns mål i denna modell är den av konstnärlig excellens, garanterad av armlängdsprincipen. Storbritannien är ett exempel.

Armlängdsprincipen, kanske tydligast uttryckt i Storbritanniens Konstråd, är en princip om förhållandet mellan den statliga regleringens sfär och sfären av kulturproduktion och spridning, vilken säger att detta förhållande bör präglas av ett visst avstånd; en "armlängd". Ex Statens Konstråd - drivs av en förvaltningsstyrelse som garanterar att armlängden upprätthålls och baserar sina beslut

om beviljande av utdelning av medel genom bedömningar av konstexperter och har konstnärer och konstorganisationen som sina klienter.

I **arkitektmodellen** är konsten närmare relaterad till resten av samhället, där de konstnärliga normerna är nära kopplade till sociala behov i det omgivande samhället. Det politiska målet är att använda konsten som ett sätt att skapa en övergripande social välfärd, och direkt finansiering från staten levereras av ett kulturdepartement. Exempel: Frankrike.

I **ingenjörsmodellen** har regeringen full kontroll och ägande av de konstnärliga produktionsmedlen och politiken blir revision. Det politiska målet är att politiskt utbilda medborgarna genom konstnärlig verksamhet, och de konstnärliga normerna är politiskt bestämda. Exempel: Sovjetunionen.

De flesta välfärdsstater, även den svenska kulturpolitiken är en blandning av arkitektmodellen + patronmodellen.

Alla staters kulturpolitik har drag av alla modeller.

Gemensamt för nordisk kulturpolitik, man vill:

Skapa förutsättningar för konstnärer att kunna verka och skapa nyskapande konst med hög kvalitet (vad jag kallar en välfärd *för* konsten),

Ge alla i hela landet möjligheter till att ta del av ett brett kulturutbud (en välfärd *med* konsten).

Viktigt årtal för svensk kulturpolitik: 1974 – då de första nationella kulturpolitiska målen sattes på prânt.

Den formella kulturpolitiken (formaliserad i detta nationella kulturpolitiska program) var ett barn av välfärdsstatens utveckling efter andra världskriget och har sedan reviderats 2 gånger: 1996 och 2009. Men kulturpolitiken är äldre än så. Gustav III inrättade akademierna. Det var här som begreppet kultur började smälta av och handla om konstarterna. Tidigare var det mer: "hela samhällets utveckling" - civilisation (Karlsson 2003).

Estetiskt kulturbegrepp – ofta värderande utifrån parametrar kring kvalitet (kommersiell kultur/finkultur). Dominerat som kulturpolitisk prioritet sedan de kulturpolitiska målen 1974.

Antropologiskt kulturbegrepp – det som är skapat av människan. Civilisation. Sverigedemokraternas kulturpolitik fokuserar mycket på denna kulturdefinition.

Tidig kulturpolitik, alltså den som fanns innan 1974, hade en folkförbättrande avsikt – det gällde över politik-spektrat. För arbetarrörelsen kunde kulturen göra arbetare fria från sina bojor, konservativa intellektuella försvarade kulturpolitiska satsningar genom argument så som att bevara värden som excellens, bildning och smak.

Valfrid Palmgren – pionjär för folkbibliotekens spridning i början på 1900-talet. Konservativ intellektuell som propagerade för folkets rätt till litteratur och bildning. För allmän uppfostran.

Kultur i den politiska strukturen

Från 1800-talets mitt hade vi ett ecklesiastikdepartement som ansvarade för kyrkor, kultur, arkiv, bibliotek, akademier, museer, utbildning, forskning och allmän uppfostring. Sista ecklesiastikminister var Olof Palme.

Fram till 1967 då kulturfrågorna hamnade under Utbildnings- och kulturdepartementet.

Vi har haft ett eget kulturdepartement från 1991, vår första kulturminister hette Bengt Göransson och vår nuvarande heter Jeanette Gustafsdotter som ersatte Amanda Lind hösten 2021.

Nytt från 2019 är att både idrotts- ungdoms- och demokratifrågor ligger under kulturdepartementet. 2004 och 2006 hamnade kulturfrågorna återigen i Utbildnings- och kulturdepartementet (idén om att ha en kulturminister och ett kulturdepartement är ett borgerligt prio). Efter detta kulturdepartement.

Idag ansvar för frågor som rör: "kultur, demokrati, medier, de nationella minoriteterna och det samiska folkets språk och kultur. Departementet ansvarar också för idrott och ungdomspolitik samt för frågor som rör det civila samhället, trossamfund och begravningsverksamhet."

Nytt för förra året är att även Anders Ygeman, minister för integration och migration, har ansvar för idrott- och civilsamhällespolitik.

Vad går pengarna till?

Om man inte räknar in de krisbidrag som staten delat ut i samband med pandemin, så går Svenska statens samlade utgifter för kultur främst till regional kulturverksamhet, museer, utställningar och scenkonst tätt därefter. Detta innebär att den största utgiftsposten på statlig nivå avser professionellt konstnärligt utövande, i första hand inom ramen för institutionsbaserad verksamhet (i Stockholm).

Ekonomi

Det finns lite olika sätt att beräkna samhällets utgifter för kultur.

Ett är att beräkna utgifterna som del av BNP. Legat stadigt mellan 0,6-0,65% sedan ca 10 år tillbaka.

Vi kan också se det som miljoner kronor och kronor per invånare.

Under pandemiåret 2020 ökade statens utgifter kraftigt, från 13,7 miljarder till 17,2 miljarder kronor (2020 års priser). De totala offentliga utgifterna ökade med 12,1 procent under 2020, vilket är mer än vad som någonsin tidigare uppmäts så långt tillbaka som denna statistik sträcker sig.

Regionernas och kommunernas utgifter som helhet ökade snarare i normal takt under 2020.

Tittar vi på kulturens *andel av de offentliga utgifterna* så ser vi en negativ trend i kommunerna och regionerna, även under 2020.

Regional och Kommunal kulturpolitik

Kärnverksamheter för lokal kulturpolitik: huvuddelen av verksamheten utgörs av folkbibliotek, musik- och kulturskolor, kulturmiljö, kommunala kulturinstitutioner som kulturhus och museer, samt ekonomiskt stöd till verksamheter inom kultursektorn och studieorganisationer.

Enligt Myndigheten för kulturanalys var de sammanlagda medlen för kultur i regionerna år 2020 SEK 4,7 miljarder. Västra Götaland ger mest i kronor per invånare, 755 kr. Stockholms län satsar minst, 214 kr/invånare.

Decentraliseringstrend; ökat självbestämmande för regioner över kulturpolitiken i och med kultursamverkansmodellen 2011.

Kommunerna, exemplet Göteborg

Kommunernas utgifter för kultur 2020 uppgick till 12,4 miljarder kronor.

Många, men inte alla kommuner har en kulturnämnd (Karlsson 2003).

I Göteborg har vi haft en kulturnämnd sedan 1993. Argumentet var att man ville göra kulturen lika viktig som andra politikfrågor i staden.

Kommunfullmäktige fastställer övergripande mål och budget för staden och beslutar också vilka personer som sitter i stadens kulturnämnd.

Ordförande i kulturnämnden är idag Ann Catrine Fogelgren, L.

Centraliseringstrend: Stadsdelsnämnderna avvecklades 2021. Verksamheter inordnas under kulturförvaltningen, började med folkbiblioteken 2019.

Första kulturprogrammet kom 1993. Nuvarande kom 2013 på uppdrag av kulturnämnden, nu i process att skrivas om.

När detta kulturprogram kom inkluderade det en unik modell i Svensk kulturpolitik, med dess tre delar: Kulturpolitik, konstpolitik, och kulturplanering.

När det gäller politiska mål finns två av Hillman Chartrands och McCaugheys modeller i programmet:

- Arkitektens mål om social välfärd är kanske det dominerande temat, åtminstone retoriskt.
- Patronmodellens inriktning på konstnärlig excellens är också tydligt synlig – konstpolitiken fokuserar på professionell konst av hög kvalitet.

"Kulturplanering", bygger på antropologiska begreppet kultur, dvs kultur som en "livsstil".

Kulturplanering omfattar "praktiskt taget alla uttryck, från konst och kultur till idrott och stadsodling".

Två teman betonas starkare på den regionala och den kommunala nivån än på den statliga.

För det första tas det på regional och lokal nivå uttryckligen utgångspunkt i kulturpolitikens betydelse för och relation till hållbar utveckling, i social, ekonomisk och miljömässig bemärkelse.

Andra temat: det ökande behovet av gränsöverskridande – till exempel mellan offentlig, privat och civil sektor och mellan kulturverksamhet, näringsverksamhet och social verksamhet – som såväl regioner/landsting som kommuner lyfter fram.

Den lokala kulturpolitiken är närmare arkitektmodellen jämfört med staten.

Konfliktytor?

Kulturpolitisk debatt i Sverige (och internationellt) präglas av en konflikt mellan instrumentalitet och autonomi.

En konflikt som inte är lika tydlig på regional och kommunal nivå som på statlig nivå. Det är mer självklart att prata om kulturens samhällsrelevans på dessa nivåer än vad det är på statlig nivå.

Lösningen är ofta att separera kulturpolitik från konstpolitik i samma kulturprogram.

Intressant i detta sammanhang är att (Göteborgs kulturprogram) säger att konst aldrig kan användas på något instrumentellt sätt, det vill säga som ett fordon för ekonomiska, sociala, religiösa eller politiska mål utan att förlora sin "väsen", trovärdighet och kvalitet. Kultur, å andra sidan, kan användas på detta sätt utan att förlora några inneboende egenskaper.

Därför är det inom konstpolitiska sektorn de professionella standarderna för konstnärlig kvalitet som främjas, medan kulturpolitiken omfattar standarder som fokuserar på medborgarnas och samhällets välbefinnande.

Instrumentalitet och autonomi – hur förstå konflikten?

Den bygger på två olika förståelser av demokrati:

- Korporativism - extremform elitism
- Deltagande demokrati - extremform populism

Vilka tänkbara alternativa sätt att bedriva kulturpolitik ser vi?

- Att inte ha en kulturpolitik.
- Att involvera privat finansiering (gå mot facilitator model)

Pandemins effekter

Vi såg i föreläsningens del om pandemiåret 2020 att detta inneburit kraftig ökning av statens utgifter för kultur. Men vad betyder det här?

Jag baserar denna diskussion på en norsk rapport om pandemins påverkan på den nordiska kultursektorn. Nordiska länderna hade liknande åtgärder vad gäller stöd till kulturen, med några undantag.

Kultursektorn, som till så stor del är beroende av en publik, var en av de sektorer som var hårdast drabbad av pandemin och restriktionerna.

Ekonomiska och arbetsmarknadspolitiska åtgärder:

Kultursektorn fick specifika stöd (bortfall av inkomst och intäkter) men sektorn kunde också ta del av mer generella stöd till näringsidkare.

Sverige skilde sig från de andra nordiska länderna genom att fördela ansvaret för coronastöden till myndigheter och regioner; kulturrådet, konstnärsnämnden, Sveriges författarfond, och regionala myndigheter. Detta visar på den starka korporativa präglningen på kulturpolitik i Sverige.

Forskarna som skrev den norska rapporten menar att åtgärderna som genomfördes var nödvändiga och relativt träffsäkra. Frågar sig; borde pandemin vägleda stora kulturpolitiska förändringar?

Som arbetsmarknad består kultursektorn av en hög andel frilansare (self-employed). Dessa överlever ofta genom ett slags lapptäcke-ekonomi av olika intäkter, bland annat från brödjobb, stipendier, intäkter från konstnärligt arbete. Osäkra och låga intäkter.

Pandemi-åtgärder som riktade sig mot institutioner och organisationer, speciellt de stora, har visat sig träffsäkra. Vissa har tom bättre ekonomi nu än nånsin. Dock har stöden inte varit träffsäkra för frilansande kulturarbetare; de har ofta inte fått, eller inte sökt, stöd.

Lite krasst; de som var tryggast klarade sig bäst, de som var mest sårbara har klarat sig sämst.

Betyder detta att de ekonomiska strukturerna för kulturpolitiken behöver ändras?

Tydliga effekter institutionaliserad/icke-institutionaliserad kultur.

Arbetsrättsliga förhållanden för frilansande kulturarbetare: hur kulturpolitiken kan hantera risker för den gruppen borde komma högre på den kulturpolitiska agendan i och med pandemin.

Jag tror inte på stora effekter, utan att de är övergående. Kanske står kulturpolitikens strukturer för starka i kriser?

Varför söker man inte coronastöd?

Stöden täckte framförallt intäktsbortfall – de flesta konstnärer har mycket små intäkter från konstnärlig verksamhet och kan tycka att det inte är värt det. Konsten är en "stjärneekonomi"- få tjänar mycket och många tjänar väldigt lite.

Okunskap om hur man söker.

"Vanlig" offentligt stöd kan betyda mer än riktade stöd till konstnärer.

Summering

Kulturpolitik handlar om politiska fältets relationer till kulturfältet.

Politiska fält kan agera som facilitator, beskyddare, arkitekt, ingenjör.

Den nordiska kulturpolitiken är präglad av ett välfärdsorienterat perspektiv med offentliga stöd som grund.

1974 första nationella kulturpolitiska målen. Reviderades senast 2009.

Statens utgifter för kultur domineras av professionell institutionskultur.

Lokal kulturpolitik knyter kulturens betydelse för samhället starkare än på nationell nivå

Pandemistöden till kulturen var nödvändiga och relativt träffsäkra

Källor

Berge, Ola K, Nyborg Storm, Hanna, och Hylland, Ole Marius (2021) Covid-19-pandemiens effekter på kultursektorn i de nordiske landene. Telemarksforskning, Telemark.

<https://intra.tmforsk.no/publikasjoner/filer/fil.asp?fil=3818>

Hillman-Chartrand, H. & McCaughey, C. (1989). The arm's length principle and the arts: an international perspective – past, present and future". In M.C. Cummings & J. M. D. Schuster (Eds.), *Who's to pay for the arts? The International Search for Models of Support* (pp. 43-80). New York: American Council for the Arts.

Johannisson, J. (2006). Det lokala möter världen: kulturpolitiskt förändringsarbete i 1990-talets Göteborg. Avhandling Göteborgs Universitet.

Karlsson, D. (2003). *En chimär av endrätt: ideologiska dimensioner i kommunal kulturpolitik*. Diss. Göteborg : Univ., 2003. Göteborg.

Myndigheten för kulturanalys (2020) Samhällets utgifter för kultur 2020.

<https://kulturanalys.se/publikation/samhällets-utgifter-for-kultur-2020/>

Vestheim, G. (2009). The autonomy of culture and the arts – from the Early Bourgeois Era to Late modern 'Runaway World'. In M. Pyykkönen, N. Simainen & S. Sokka (Eds.), *What about cultural policy?* (pp. 31-53). Helsinki and Jyväskylä: Minerva.

ARMLÄNGDS AVSTÅND – VAD ÄR DET?

Susanna Dahlbergs anförande utgick från den masteruppsats som hon lade fram vid Handelshögskolan, Göteborgs Universitet, 2019.

Nedan infogas uppsatsens inledande **abstract** (koncentrerad sammanfattning).

För den som vill djupdyka i uppsatsen hänvisar vi till denna länk:

<https://www.regionteatervast.se/assets/Susanna-Dahlberg-What-is-the-length-of-an-arm-190506.pdf>

I extra bilaga hittar ni också den powerpoint (*Hur lång är en arm*) som användes vid seminariet, med masteruppsatsens resultat i grova drag tillsammans med slutsatser från utredningen *Så fri är konsten* som 2021 genomfördes av Myndigheten för kulturanalys på uppdrag av regeringen. Länk till utredningen: <https://kulturanalys.se/publikation/sa-fri-ar-konsten/>

Abstract:

WHAT IS THE LENGTH OF AN ARM?

The principle “arm’s length distance” is seen as central in Swedish cultural politics. The interpretations of the principle differ and there is a current public debate about that. This thesis is about “arm’s length distance” in art and cultural politics in Sweden today and gives examples on how it is used. Based on this study it can be said that the principle arm’s length distance rules the cultural politics in Sweden today on a structural level. However, when the principle is applied it does not always lead to as much autonomy for the arts as put in the meaning of the principle. The instrumentality and norms expressed in regulations from the politics connected to public funding, like wish for equality and inclusion, are shared in the cultural field as in most parts of society as a whole. The steering is not always seen as steering and not questioned as much as it might have been if there were less consensus regarding those values. The study shows that the forms of public management might be a risk to artistic development and quality and might not be aligned with the needs of producing art. This shows a possible conflict between cultural politics and artistic freedom as well as a possible conflict between the need to control tax-money versus artistic freedom. Direct interference from politicians in artistic questions is rare but experienced and expressed as growing. Another main conclusion is that cultural politics built on the principle arm’s length distance is handling many paradoxes. This thesis points at compromises between ideals and practices, both among politicians and artists as well as officials and professionals. These compromises are linked to the conflicts mentioned above. In Sweden today most actors involved in the field agree that an ideal cultural politics should be grounded in the principle “arm’s length distance” as much as possible. This research shows that there is no absolute definition of an “arm’s length distance” but that the principle is relative. Keywords: arm’s length distance, cultural politics, artistic freedom, instrumentality, overlapping zone. Nyckelord: armlängds avstånd, kulturpolitik, konstnärlig frihet, instrumentalitet, overlapping zone.

VARFÖR STÖDER STATEN KONSTEN?

Föredrag av Mikael Löfgren, 20 april 2022

Hej och tack för inbjudan. Jag heter alltså Mikael Löfgren och jobbar som lärare på Kulturverkstan i Göteborg, som är en spännande och relevant yrkeshögskoleutbildning för människor som vill arbeta med kulturprojekt, internationellt eller lokalt. Och en utbildning som dessutom leder till jobb, för fyra av fem studerande.

Jag har själv min bakgrund i det så kallade kulturlivet: hela mitt vuxna liv har jag jobbat som kulturjournalist och kritiker, de senaste decennierna i Dagens Nyheter, tidskriftsredaktör och teaterdramaturg, universitetslärare och författare. Med utgångspunkt från min senaste bok, som kom förra året, "Kulturstrider & statskonst. Historiska perspektiv och kulturpolitiska utmaningar" (Daidalos 2021, red anm), tänkte jag dela några reflektioner kring kvällens rubrik: "Politiken och konsten". Förhoppningsvis kan tankarna ge uppslag till vårt fortsatta samtal här i kväll.

"Politiken och konsten" - det låter som ett relationsdrama. Frågan är vilken sorts relation det handlar om? Den mellan herre och tjänare? Mecenaten och tiggaren? Hovet och narren? Jag tänkte göra detta med hjälp av en fråga, en iakttagelse, två distinktioner, fem svar och en avslutande fråga till dagens barnteater.

Frågan lyder: Varför stöder staten konsten?

Många av er tycker kanske att det är en konstig eller dum fråga eftersom ni anser att det är självklart att staten och det offentliga ska stödja konsten. Men är det verkligen så självklart? För inte så längesen, på 1990-talet, hävdade man i vissa nyliberala kretsar att konsten och kulturen borde leva på marknadens villkor eller inte leva alls. De tankarna föll inte i god jord, och slog inte rot ens i de partier där de såddes.

Sedan dess tycks det alltså finnas ett brett om än inte särskilt djupt eller förankrat samförstånd kring att konst och kultur är något gott - om än litet - som det åligger en demokratisk stat, som månar om sina medborgares välfärd att stödja, om än lite. Åtminstone var det läget till nyligen.

Därmed vare inte sagt att samförståndet om konstens värde är förankrat i breda folklager eller hos de flesta av våra folkvalda. Tvärtom finns det en utbredd och vad det verkar växande skepsis gentemot vad som uppfattas som kulturell elitism och i synnerhet samtida konstuttryck. Men det finns också en växande frispråkighet när det gäller att säga vad man tycker om vad som uppfattas som fula eller på annat sätt anstötliga offentliga konstverk. Till dels beror säkert detta på att den folkliga eller om man så vill populistiska kritiken har funnit resonans i politiska partier. Kanske finns det också andra skäl som sammanhänger med just principen om armlängds avstånd?

Länge, ja till nyligen, var det en icke-fråga. Också tidigare uttalade politiker och tjänstepersoner sin hjärtas mening om det ena eller andra konstverket, men själva principen utmanades sällan om någonsin. Det hängde samman med att armlängds avstånd-principen i så hög grad förknippades med det frihetsbegrepp som, i varje fall i vår del av världen, gick segrande ur andra världskriget och så

småningom också det kalla kriget. Konstens absoluta frihet blev så att säga ett lackmus-test på att nationen ifråga gjort upp med de totalitära ideologier som tidigare hade hotat att lägga hela världen under sig.

Det är ett intressant och talande faktum att principen om armlängds avstånd föddes mitt under brinnande krig. Den syftade egentligen inte till att skapa distans mellan politiken och konsten, utan tvärtom till att skapa närhet mellan konsten och publiken. Det var den inflytelserike ekonomen John Maynard Keynes som i Storbritannien 1940 föreslog att man skulle "sprida musik, drama och film till skyddsrum, krigstida vandrarhem, fabriker och gruvsamhällen". Efter kriget permanentades verksamheten och fick efterföljare i många länder, så småningom också Sverige. I kontrast till den statliga kulturpolitiken i Hitlers Tyskland och Stalins Sovjet var det av största vikt att politikerna inte gavs inflytande över det konstnärliga innehållet, med motiveringen: "Uppgiften för ett offentligt organ är inte att undervisa eller censurera, utan att ingjuta mod, självförtroende och möjligheter."

Nu till **iakttagelsen**: Under 2000-talet och i accelererande grad under det senaste decenniet har situationen förändrats och samförståndet undergrävs. Kulturpolitik är inte längre något litet marginellt reservat i politikens utkant. Kulturfrågor - det vill säga för individen och samhället fundamentala frågor som *Vilka är vi?*, *Varifrån kommer vi?*, *Vart är vi på väg?* - har under etiketter som "identitetspolitik" och "kulturarv" ryckt in i samhällsdebattens centrum.

Kultur i vid mening tycks svämma över alla bräddar och utgör numera en väsentlig och växande del av allas våra vardagsliv och arbetsliv. För länge sedan var konstens sociala funktion att förnöja och legitimera makten, och i gengäld åtnjuta mecenatens beskydd. I den tidiga demokratiska välfärdsstaten rekommenderades kultur som meningsfull och folkbildande fritidssysselsättning. I slutet av förra seklet framhölls kulturens betydelse som växande sektor i ekonomin. Enligt kulturekonomen Pierluigi Sacco är kulturens samhällseliga betydelse mer genomgripande än så: den genomsyrar hela det sociala och ekonomiska livet i städer och regioner. Kulturen både sätter igång och driver samhällsutvecklingen.

Men kulturens vidgade samhällseliga roll får också andra konsekvenser. När kulturen svämmas över alla bräddar kan sfärerna för kultur och politik kortslutas och resultera i konflikter som inte sällan tar sig uttryck som *bildstormar*. Tänk bara på kontroverserna kring namn som Lars Vilks, Makode Linde, Anna Odell, Black Lives Matter, Zlatans staty, #metoo, Svenska Akademien m fl.

Var de här kulturstriderna *kulturpolitiska* strider? Nja, det beror på vad man menar. I den snäva betydelsen av hantering av ett politikområde tuffade kulturpolitiken länge på, utan att direkt påverkas av dessa strider som ofta ägde rum i medierna - inte minst i sociala medier. Samtidigt blev det under 2010-talet så småningom uppenbart att kulturstriderna i form av debatter kring bildkonst, filmer, barnböcker, kulturkanon, museer - välldes in i kulturpolitiken och tycktes efterfråga åtgärder från både tjänstepersoner och politiker/ lagstiftare.

Därmed har jag kommit fram till min **första distinktion**. För att tydliggöra den här spänningen - och växelverkan - mellan kulturpolitikens två sidor föreslår jag att vi ska låna några ord av engelsmännen, nämligen "policy" och "politics". "Policy" betecknar kulturpolitik som förvaltning, administration av kultur som politikområde, medan "politics" syftar på kulturpolitik som ideologisk-estetisk samhällskraft. Förenklat uttryckt kan man säga att "policy" står för politikens inflytande över

kulturen, medan "politics" syftar på kulturens inflytande över politiken. De två innebörderna är inte isolerade från varandra även om det ibland kan se ut så. De hänger ihop utan att vara identiska. Jag tror att vi måste ha ögonen öppna för båda innebörderna, och deras inbördes samspel, om vi ska kunna förstå kulturpolitikens växlingar över tid, och vad som kan och bör göras här och nu. Vi behöver alltså vidga det **samhälleliga** perspektivet på kulturpolitik.

Av liknande skäl bör vi se kulturpolitik i ett längre **historiskt** perspektiv. För att bättre förstå vår nuvarande belägenhet föreslår jag en **andra distinktion**, nämligen mellan *ecklesiastik* och *ikonoklasm*. Jag förmodar att de är inga ord ni använder till vardags precis, men de spelar en nyckelroll i min bok. Och jag menar det bokstavligen: de är nycklar med vilkas hjälp jag försöker låsa upp kulturens politiska historia för att därigenom få perspektiv på dagens utmaningar. Låt mig kortfattat försöka förklara hur.

Det grekiska ordet "ekklesia" betecknade den atenska folkförsamlingen och kom att i sin latiniserade form utgöra roten till kristenhetens "kyrka" på olika språk: *iglesia*, *église* etc. Från reformationen och Gustav Vasa syftade "ecklesiastik" på statens hantering av kyrkan och med kyrkan förknippade ärenden som skola, folkuppfostran och så småningom kultur. Ett ecklesiastikdepartement - föregångare till våra dagars kulturdepartement - inrättades i mitten av 1800-talet och kallades så fram till 1968 när Olof Palme bytte titel på sig själv till utbildningsminister.

Ordet "ecklesiastik" hade alltså redan från början både en politisk och en religiös eller andlig innebörd. Det handlade om att bygga gemenskaper, församlingar och så småningom att bygga nationer och hålla dem samman, inte bara med repressiva medel, utan också med hjälp av "soft power", mjuk ideologisk makt. Å ena sidan syftade ecklesiastik på att med kyrkans och religionens hjälp legitimera staten (längre liktydigt med kungahuset), å andra sidan att uppfostra och disciplinera medborgarna till goda undersåtar.

Från Gustav III kom konst och kultur att spela en allt viktigare roll i kungens strävanden att skänka ära till sig själv och sin stat. Under 1800-talet försökte Bernadotterna med växlande framgång att med kulturens hjälp värna kungamakten gentemot underklassens krav på demokratiskt inflytande och det moderna genombrottets ikonoklaster som August Strindberg.

"Ikonoklaster" ja, vad är det? Också det är ett grekiskt ord som bokstavligen betyder att slå sönder bilder. Det medvetna förstörandet av religiösa, kulturella och politiska symboler har förekommit i alla tider och på alla kontinenter, men är mest förknippat med bildstriden i Bysans på 7- och 800-talen, och i viss utsträckning med reformationen, i synnerhet i de kalvinistiska delarna av Europa. Ikonoklasm av något slag tycks förekomma vid sociala omvälvningar som de franska och ryska revolutionerna, sovjetimperiets sammanbrott, kriget i Mellanöstern, Black Lives Matter-rörelsen.

Jag förstår ikonoklasm som en handling som antingen störtar eller förändrar den förhärskande ecklesiastikens symboliska maktordning – eller slås tillbaka av denna. Lika litet som man om ecklesiastik kan säga att den är bra eller dålig, god eller ond, kan man om ikonoklasm säga att den är det ena eller andra. Den kan vara en emancipatorisk handling som symboliserar befrielse från förtryck lika gärna som den kan uttrycka hat och fördömsfullhet.

Observera att relevansen hos begreppen ecklesiastik och ikonoklasm inte försvinner för att Sverige för hundra år sedan blev demokratiskt. Det maktpolitiska värdet av konst och kultur som för Gustav III bestod i att skänka ära åt honom själv, legitimitet åt hans stat och att uppfostra hans folk till goda undersåtar – det värdet kallas idag konsthändig frihet (yttrandefrihet), demokratisk delaktighet och kulturpräglad samhällsutveckling – som det heter i de nuvarande nationella kulturpolitiska målen. Under det senaste dryga seklet har frågan ”Varför stöder staten konsten?” fått fem övergripande svar.

Kring sekelskiftet 1900 tycktes kulturpolitiken befinna sig vid nollpunkten: hovet ansåg sig inte längre ha råd att finansiera kulturen, staten var ännu inte beredd att ta ekonomiskt ansvar. Ett antal förmögna herrar tog initiativ till uppförandet av nationalkulturella institutioner och monument som Operan och Dramaten. Ett konsortium under ledning av finansmannen Ernest Thiel, som kallade sig AB Sverige, övertog driften av Svenska Dagbladet och lanserade kulturpolitik i betydelsen kultiverad politik till försvar för nationen gentemot vad de såg som söndrande partipolitik och klassintressen.

Under 1900-talets första decennier utvecklades inom arbetarrörelsen en revolutionär kulturpolitik som utgick från en föreställning om en specifik arbetarkultur och det proletära som något historiskt nytt som skulle vägleda bygget av det framtida socialistiska samhället: kulturpolitik som identitetspolitik.

Den kulturpolitik som skulle präglade större delen av 1900-talet var dock snarare reformistisk och distributiv. Efter socialdemokraternas makttillträde i början av 1930-talet lanserades den av dåvarande ecklesiastikministern Arthur Engberg. Han deklarerade att från och med nu skulle bostadsort och social position inte avgöra ens tillgång till kulturens skatter. Denna fördelningspolitiska syn på kulturpolitiken kodifierades i 1974 års riksdagsbeslut.

Också denna uppfattning har utmanats på senare decennier. Redan i slutet av 1980-talet noterade affärstidningar att kultur- och underhållningsindustrin utgjorde en allt viktigare del av ekonomin. Tony Blairs ”nya” Labour lanserade ”creative industries” som alternativ till Thatcher-erans tillbakablickande imperiepolitik. Under beteckningen ”kulturella och kreativa näringar” nådde idéerna Sverige och för ett drygt decennium sedan skisserade dåvarande alliansregeringen en kulturpolitik som näringspolitik, som med skiftande framgång sedan dess har implementerats runt om i landet av regioner och kommuner.

Det senaste decenniet har präglats av upprörda identitetspolitiska debatter. Ett problem med de debatterna är att de inblandade menar olika saker med identitetspolitik: vissa syftar på underordnade gruppers motstånd och rättighetskamp, andra ser snarare sektaristiska hot mot samhällsgemenskapen eller högerpopulister som försöker blåsa liv i nationalism och rasism. Till förvirringen bidrar att begreppet ofta inte används av dem som andra anser företräda det.

Också minnespolitiken har som bekant varit föremål för debatt: Hur kan och bör historia representeras? Enligt vilka vetenskapliga och pedagogiska principer bör museer arbeta? Hur förhåller sig kulturarv till historiebruk? Bör vissa statyer rivas eller resas? Bör skolan införa en obligatorisk kulturkanon? Vissa debattörer går som bekant ännu längre och pekar ut den svenska nationen som en idol att tillbe.

För att sammanfatta: Under det senaste dryga seklet har ecklesiastiken

1. mobiliserats som försvarspolitik gentemot yttre och inre fiender genom att kultivera politiken;
2. utmanats av identitetspolitiker som har politiserat kulturen;
3. tjänat som fördelningspolitik genom att hantera kulturen som ett politikområde;
4. använts som näringspolitik genom att behandla kulturen som en ekonomisektor;
5. restaurerats till minnespolitik genom att uppfatta politiken som ett kulturområde.

Det knepiga är att de här fem svaren på frågan "Varför stöder staten konsten?" har inte avlöst varandra, utan har snarare överlagrats och är alla i olika grad närvarande som mer eller mindre tydliga ekon i dagens diskussion.

Hur är då läget idag?

2020-talets ikonoklaster och ecklesiastik-försvare verkar i ett medialt sammanhang som genom digitaliseringen fungerar i en helt ny skala och förändras svindlande fort. Bildstormar globaliseras med blixstens hastighet. En karikatyr i lokaltidningen orsakar upplopp på andra sidan jordklotet. Ett twitterinlägg skapar en världsvid proteströrelse. Den enorma kraft – och makt – som ligger i detta har stater och företag, kriminella och civilsamhälle inte varit sena att utnyttja. Det är på detta symboliska slagfält som nutidens kraftmätningar äger rum mellan ecklesiastikens försvare och ikonoklastiska utmanare.

Vi kan konstatera att ecklesiastik, som namn på den förhärskande andliga statskonsten, är satt under stark press. Ikonoklaster attackerar från alla håll. Ytterst beror det på att "vi" inte längre är överens om vilka vi är, varifrån vi kommer och vart vi är på väg. Kultur verkar på en och samma gång vara allt och ingenting.

Vi tycks stå inför en paradox: Å ena sidan har samhällsvetenskapen - enligt statsvetaren Marie Demker - "länge vetat att hanteringen av värdekonflikter kring tradition och kultur hör till demokratins tillkortakommanden". Å andra sidan brukar kulturpolitikens dilemma beskrivas som den omöjliga uppgiften att förena demokratins majoritetsprincip med konstens kvalitetssträvan.

Vilken vägledning ger i den situationen principen om armlängds avstånd?

Kan kulturpolitikens dilemma kasta ljus över demokratins tillkortakommande?

Och vilken roll kan teatern och mer specifikt barnteatern spela i denna förvirringens tid?

Jag vet inte, jag är inte uppdaterad, men jag är väldigt nyfiken på att höra era tankar. Tack.

SAMTALET

Nedan finns en sammanställning av den avslutande diskussionen där såväl panelister som publiken deltog. Vi har valt att anonymisera utsagorna.

Detta material har inte ambitionen att tydligt avspegla olika hållningar som fanns under diskussionen utan ska ses som ett uppfångande av olika synpunkter, som förhoppningsvis kan ge en bild av hur samtalet löpte och leda vidare till vidare associationer och tankegångar. Och – inte minst – tas med till uppföljande fördjupningar, i Barnteaterakademiens regi och annorstädes!

Medverkande i panelen var: Susanna Dahlberg, Sofia Lindström Sol och Mikael Löfgren.

Moderator: Monika Wade. Därtill deltog en engagerad och kunnig publik med folk såväl från teatrar som förvaltning och forskarvärld.

Samtalet dokumenterades av Gabriella Duraffourd 21 april 2022 och har därefter redigerats av projektledaren Kristina Ros.

Och det börjar här:

- Idealläget är konstnärlig frihet men vem vill det? Har någon nånsin provat? Vem stoppar det? Vad är konstnärlig frihet?
- Ett sådant samhälle har nog aldrig funnits och kan nog inte finnas. Den fullständiga friheten existerar inte. Svaret är inte att konsten inte är eller kan vara fri. Men läget och sammanhanget i våra samhällen ser inte ut så att konsten blir fullständigt fri.
- Konsten är sitt sammanhang också. Ingen konst finns som inte studsar mot något, likadant med individer. Konst som bara är konst finns ju inte. Så nej, konsten kan inte vara utan sammanhang.
- Konstnärens frihet kanske man ska prata om i det här sammanhanget. Den friheten kan vara en annan än konstens frihet. Förutsättningar för att skapa/vara fri. Andra länder har ju olika system, som exempel konstnärslön. Kan det skapa konstnärlig frihet?
- Det är ju inte bara konstnärer som skapar konst. Medborgarlön för människor som inte är proffs kan skapa förutsättningar för konstnärlig verksamhet, och det påverkar ju samhället på ett annat sätt.
- Under folkhemmets glanstid gjordes ambitiösa försök att definiera konstnären som en arbetare i samhället - den sociala ingenjörssapparaten. Nu på senare år är konstnären mer jämförd med den egna företagaren. Det är den samtida modellen. Utvecklingen på våra konstnärliga högskolor där man ser konstnärskapet som en spetsad profession till skillnad från lärare, jurist t.ex. Det ses som en sån enorm specialistkompetens.

- Bidragssystem i t.ex Frankrike verkar vara intressanta - kanske främst inom scenkonst - men vet vi något om deras modell? Jämförbart med våra allianser? Man kan bli friare i sitt skapande på det sättet än om man hela tiden ska söka bidrag som passar in i ramar.

- Allmänna välfärdspolitiska åtgärder skulle kunna ha större effekt för konstnärer. Förvånande att pandemin inte hade större påverkan på hur vi kan tänka kring kulturpolitik och bidragssystemen. Kanske för att alla såg det som en övergående kris? De riktade stöden som baserade sig på förlorade inkomster var inte till så stor hjälp då inkomsterna redan är så små för många enskilda konstnärer. Sex timmars arbetsdag, exempelvis, skulle kunna vara en viktig åtgärd där man kunde se förändringar i hur mycket fritid vi har och vad vi gör med den. Kulturpolitik är en kamp om våra själar!

- Men vad är det då som är makt och soft power? Vad slår vi mot? På 30-talet var samma diskussion gällande folkbildning när högerpopulismen ökade. Klyftorna är farliga! Man kan aldrig fånga en rörelse då det är mot själva rörelsens kraft. Med skolsystemet idag så är vi ju på en katastrofal väg där vi är djupt medialiserade osv. Vi tar för givet att man självbildar sig genom kulturell aktivitet. Men var ligger makten? Det relationella blir grunden och där är teatern den enda formen som har det kollektiva syftet. Vad är behovet idag för barnen?

- Parallellen med 30-talet är väldigt intressant på många sätt med mobiliseringen som sker inom demokratin. En sak som skiljer 2020-talet från då, trots den mörknande världshorisonten som var mycket mörkare då, så fanns det en väldigt stark social utopi som behärskade stora delar av befolkningen. Drömmen om det klasslösa samhället om att få ett eget hem och rimliga villkor på arbetsplatsen osv. Till den utopin knöts tankarna om bildning, utbildning och kultur till alla. Det är ju ingen slump att det är just då som Riksteatern instiftas som ska förse hela landet med kvalitativ teater. Den utopin präglar inte vårt samhälle idag. Däremot fanns det ju under delar av 70-talet. Särskilt om man pratar om barnteater. Det var då inte bara teaterfolk som höll på med barn och barnkultur: Var det någon som inte höll på med barn? Ett otroligt fokus och en väldig framtidstro: Det finns en framtid och nu måste vi se till att göra det bästa av den.

Moderatorn:

- Är den konstnärliga friheten en illusion? Den är inte fri till 100%, den har ramar?

- Resurserna sätter ju alltid ramar! Det räcker inte att säga att alla kan ta del av kulturen, den ligger inte inom räckhåll för alla, det handlar också om klass. Kultur är alltid kopplad till resurserna. Om vi ska nå dem som inte känner sig välkomna kanske det är rimligt att lite större institutioner anpassar konsten lite för att nå dem.

- Vi slåss för den konstnärliga friheten. Konst för publikens skull är ett provocerande uttryck. När man pratar med politikerna förstår de inte alltid varför armslängds avstånd är viktigt! Härom tiden var det en SD-politiker som pratade om Jimmy Alm (kommunpoeten i Tranemo, red anm). Då sa han först att han var för konstnärlig frihet men när han hörde om kommunpoeten så visste han inte om den verkliga ska vara så fri. "Jag är för det fria ordet men här går gränsen" liksom. Politikerna verkar inte alltid vilja ha det fritt.

Moderatorn:

- Enligt Sofias föreläsning så var det inte alltid så, det fanns tidigare ett syfte med konsten.
- Ett stort mål efter andra världskriget har alltid varit att behålla konstnärlig frihet, men visst finns det en politisk omognad som man kan se hos politiker.
- Vilken är den konstnärliga ledningens dilemma när det kommer till repertoarval? För en spelare till är ju den konstnärliga ledaren som har sin vision. Hur långt kan man driva en vision? Ofta har ju repertoarer ifrågasatts av olika skäl. Hur kämpar man med de frågorna?

Svar från en konstnärlig ledare:

- Eftersom man har makt att bestämma vad man ska göra måste man ju ta egna beslut. Om man driver det åt ett håll och styrelsen går in och inte är nöjd så blir man kickad, så är det ju bara. Men är man bra diskuterar man med alla på arbetsplatsen runt sig så man tar bra konstnärliga beslut.
- Det finns ju en gråskala där man riskerar bli påverkad av vad man antar att de som sitter på pengarna vill ha. Det är ett stort och växande problem. Samtidskonsthallar har stora problem med det bland annat. Tjänstepersonerna och byråkratins påverkan av det som finns runt oss är stor. Kultursamverkansmodellen är ca 10 år gammal och den har bland annat lett till att enormt många fler människor sitter på poster för att se till att pengarna används på ett korrekt sätt. Tjänstepersonerna har en väldigt stor påverkan på hur konst och politik påverkas.

Inlägg från en tjänsteperson från Göteborgs kulturförvaltning:

- Jag jobbar på förvaltning. Många tycker att kulturen är underfinansierad och min arm blir väldigt mycket kortare ju mindre budget jag har att fördela. Avtalsenliga ersättningar innebär att vi måste följa avtal och sedan beviljar vi ansökningar med en budget som inte täcker avtalen – det är ju en paradox.
- Branschen dumpar sina egna löner och det skulle aldrig skulle ske i någon annan bransch. Det är ju också för att det är så många som verkar. Det finns nästan fler anställda i allianserna än vad det finns arbetstillfällen till. Överetableringen av arbetskraft blir ju problematiskt och andra branscher klarar det bättre än kulturbranschen, där det kan vara en stor nackdel.
- Konstnärlig frihet var ganska länge en frihet från marknaden. Vad säger ni om mera privata aktörer? I Finland finns till exempel ett stort lotteri, men där klasskillnaderna blev tydliga då vissa aktörer kunde köpa fler lotter. Hur tänker man exempelvis om att placera Volvo-loggan på sin produktion?
- Det är superproblematiskt när det kommer till barn och ungas kultur. Det är uteslutet. Men det är klart att en del av lösningen är ju mer medel på alla fronter!
- En lite elak teori kring överetableringen är att en stor bredd i branschen också skapar en väldigt smal och kompetent spets.

Moderatorn:

- Märker ni om det autonoma och det instrumentella hittar vägar att mötas eller ökar polariseringen?

- Det ska kunna vara 100% + 100%. Vi skulle kunna samsas i den synen! Det måste inte vara fult att få pengar från Volvo om man får saker att hända med hjälp av dem. Polariseringen påverkar kultursfären negativt när vi slåss inom den istället för att gemensamt förmedla att vi behöver mer kultur.

- Det låter som en enkel lösning att knuten kan lösas av att vi bara går samman. Men som exempel: om en föreställning för ungdomar är effektiv för att jobba mot psykisk ohälsa inom den gruppen är det såklart bra men om syftet med att göra en teaterföreställning är just det - att förhindra psykisk ohälsa hos ungdomar – kommer inte det andra (bra teater, autonomi red anm) som ett brev på posten.

- Man kan inte beställa positiva effekter av kultur, men det får gärna komma på köpet.

- I stort kan vi nog konstatera att armen krymper.

- Det är en effekt av att bidragen kräver att olika saker ska vara uppfyllda, då uppstår lätt den konflikten.

Moderatorn:

- När armen krymper och man behöver välja vem som ska få de här pengarna bidrar vi då till polariseringen (mellan autonomi och instrumentalitet red anm)?

- Kan det inte vara något bra att komma med direktiv? Det kanske kan utveckla andra viktiga saker?

- Myndigheten för kulturanalys tar ju upp problemet i sin rapport, att det blir ett kvalitetsproblem på lång sikt.

- Det är som att inte tro på konstens fria sökande och skapandets kraft och kompetens. Det utarmar! När det står skrivet i direktiven att en verksamhet ska vara normkritisk kan det ju användas som argument när en får kritik och det är ju bekvämt. Men hellre skulle direktiv om normkritik tas bort och att vi istället snarare kunde hålla oss till diskriminerings-lagstiftelsen.

- Stig Dagermans "Att döda ett barn" är direkt beställd från Trafikverket. Det är ju inte så att den typen av beställningar inte redan har skett och inte kommer ske igen!

- Men då finns det ju läromedel och andra vägar för det. Ska konsten vara det medlet?

Inlägg från en tjänsteperson från Göteborgs kulturförvaltning:

- I kulturförvaltningens styrdokument finns det inga oklarheter med vad kulturen ska skapa i samhället. Problem uppstår när ekonomisk verklighet krockar med stora anspråk och då undrar man ju: varför ska vi ha en kulturpolitik om vi inte kan ta hand om den?

- Det är verkligen inte svartvitt, vad är frihet? Har man en gång bestämt sig för att syssla med teater och vill fortsätta med det, leva på det, kan man inte *inte* bry sig om sitt samhälle och sina förutsättningar. Om en teatergrupp behöver stöd för löner och för att kunna göra produktioner, så

registrerar man ju alla de här kulturpolitiska målen som sätts för olika stöd, och det kan såklart påverka formmässiga eller tematiska val som gruppen gör, inspirera till det. Är man ofri då? Ur vad skapar vi vår konst? Det instrumentella kan ju ingå i myllan som konst uppstår ur. Konsten existerar inte i ett vacuum.

- Hur lång är en föreställningen till exempel, det är ju också en ram som sätts!

- Räcker det med fylla ETT kriterium i de här ansökningarna eller ska man täcka flera olika? Kan det vara ett missförstånd att man ska behöva uppfylla alla i samma projekt?

- Rapporten (Myndigheten för kulturanalys red anm) ska nog tolkas som att det inte är anslagsinstansens avsikt, utan att det är den sammanlagda statistiken som räknas.

Inlägg från en tjänsteperson från Göteborgs kulturförvaltning:

- Det är det sammanlagda som förvaltningarna går på. Aktörerna är fria att söka för vad de vill, men i totalen spelar det roll när det kommer till alla pengarna som delas ut. Problem kan uppstå när projektet inte bottenar i de mål som har formulerats i ansökan. Men om man brinner för prioriteringsgrunderna kommer det synas i ansökan. Bottenar man inte tappar man i trovärdighet.

Inlägg från en tjänsteperson från Göteborgs kulturförvaltning:

- Man ska som tjänsteperson stötta en utveckling och inte styra. Finns det en konstnärlig integritet så får man då massa sidoeffekter som är positiva. Men ibland kan det finnas grupper i samhället där det krävs stöttning för att de ska nå av konst och kultur.

Sammanfört med de avgränsningar som blir av t.ex rum, tid och format så kan ju konst uppstå ändå trots den styrningen.

- Rent vetenskapligt är det jättesvårt att prata om effekter av konst. Direkteffekter kan påvisas men långsiktiga och oavsiktliga effekter och vad de beror på är jättesvårt att isolera. Ofta när man pratar om vetenskapliga effekter som till exempel inom konst som terapi är det väldigt mätbara effekter. Problemet med att prata om effekter är ju att man då skulle ge stöd för den konst som ger effekt och riskerar att negligera allt som INTE går att mäta i de här sammanhangen!

- Kunde vi mäta allt så behövde vi ju inte konsten!

- Går det ens att tala om kvalitet?

Inlägg från en tjänsteperson från Göteborgs kulturförvaltning:

- Det finns en dansk modell som heter önskekysten och som tagits fram av forskare på universitetet i Århus. Ett försök att utreda var grunderna för kvalitet kan ligga och då finns det tre kriterier: Relevans, vilja, kunna. Det ger en stomme för samtal om kvalitet.

- Sådana modeller för tankarna till "Döda poeters sällskap", hur man bedömer kvalitet i en dikt. Problemet blir ju att man slutligen ändå måste göra individuella bedömningar utifrån en skrivbordsprodukt.

- Men den här modellen, önskekysten, används som stöd och raster, inte mätinstrument. Frågan "Vad är kvalitet" är ju som en hård nöt, vem bestämmer vad som är hög kvalitet osv, och önskevisten är en metod att knäcka den. Och det finns ju sätt att tala om och värdera kvalitet till exempel genom referensråd med samlad erfarenhet och kunskap från en grupp personer. Men så klart att det å andra sidan också kan finnas lägen där en enda person sitter och bedömer allt, vilket givetvis blir problematiskt.

- Värderingen vad vi tycker om en konstupplevelse är ju alltid något vi delar med oss av. Kvalitet-diskussionen är att öppna för samtal. Dialog är tätt knuten till kvalitetsbegreppet.

- Vad är skillnad på kulturpolitik och konstpolitik?

- Konstpolitiken är smalare medan kulturpolitiken är bredare.

- Förenklat: allt som är konst är kultur men allt som är kultur är inte konst. Men definieras såklart olika på olika förvaltningar. Kulturpolitiken är bredare och lite mer antropologisk och lite mer instrumentell utan att behöva skämmas för sig.

- Armlängds avstånd handlar mer om konstpolitiken än något annat.

- Sverigedemokraternas omskrivning av kulturpolitik är väldigt radikal till exempel genom förslag som att helt sluta med bildningsförbunden. Det skulle ge en helt ny riktning till kulturpolitiken!

- Hela kvällens diskussion är ju en avspeglning av hotet från högerpopulismen.

- Men den handlar också om ifall det ska vara konstens och konstnärernas ansvar att lösa problem som jämlikhet osv. i samhället.

Avrundning

Kristina Ros, projektledare Barnteaterakademin

Och där landade vi perfekt i var det här seminariet en gång tog sats och började planeras, hösten 2019. För under den perioden blossade det upp en rad diskussioner i den svenska kulturvärlden, om kontroversiella ingrepp i kulturfrågor i olika kommuner (köpstopp av hemspråksböcker till bibliotek och provocerande samtidskonst m. m.). Men det startade då också en viktig debatt om armars längd i så väl den svenska kulturpolitiken som hos olika myndigheter och förvaltningar.

Vi konstaterade att det var dags att ta ett grepp på frågan om konstens frihet och kulturpolitikens roll. Och vi gav oss själva i uppdrag att arrangera ett samtal som inte skulle förenkla utan tvärtom komplicera frågeställningarna. Så högerpopulism ja, men också olika former av eventuell

kulturpolitisk klåfingrighet var med i potten tillsammans med frågan ifall ett statligt ansvarstagande för konst och kultur alls är att ta för givet.

Under förberedelserna inför seminariet pratade vi också om att en osäkerhet börjat breda ut sig bland utövare, en osäkerhet som till viss del handlar om att inte riktigt veta hur fri konsten är och bör vara, och vilken roll konst och kultur ska spela. Men också om en annan sorts otrygghet i en reaktion på rätt kalla vindar som börjat blåsa i ett land där konst och kultur redan lever ett osäkert liv. Vi sa oss att bästa sättet att rusta sig mot både osäkerhet och kalla vindar är att skaffa oss kunskap och gemensamt formulera oss kring varför konst och kultur behövs.

Vi skulle alltså ha genomfört vårt seminarium redan våren 2020, men då bröt en bekant pandemi ut och vi beslöt att skjuta fram det hela till våren valåret 2022. Nu har bland annat Myndigheten för kulturanalys hunnit göra en utredning av armlängds avstånd i kulturpolitiken (som togs upp av Susanna Dahlberg under seminariet), men behovet av samtal och fördjupning består. Något som bekräftades av deltagarna under seminariet den 20 april.

För Barnteaterakademins del ser vi flera aspekter som lyftes under seminariet som skulle vara värda minst en omgång till. Som till exempel vad konstnärlig frihet är och kan vara, och specifikt vad som sätter gränser i en barnteaterkontext. Och den allra sista frågan i samtalet ovan: om det ska vara konstens och konstnärernas ansvar att lösa samhällsproblemen.

Samtalet fortsätter!